

«... І перед нею помолюся»

Урок за поемою Т. Шевченка «Наймичка»

Тетяна Фонарюк,

учитель української мови та літератури,
старший учитель Чернівецької гімназії № 6

Тема. Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка.
Поема „Наймичка“. Образ знедоленої жінки, розкриття її трагічної долі, материнських почуттів.

Мета: продовжити знайомство учнів із поетичним світом Т. Г. Шевченка; розкрити образ жінки-матері, її трагічної долі у поемі «Наймичка»; формувати вміння ідейно-художнього аналізу поетичного твору, характеристики образів; розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення; виховувати шанобливе ставлення до жінки в усіх її іпостасях (жінки-матері, жінки-коханої).

Тип уроку: урок формування та вдосконалення навичок і вмінь.

Обладнання: портрет Т. Шевченка, ілюстрації до твору, аудіозапис, слайди до уроку.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Впізнай за ілюстрацією назву твору Т. Шевченка.

1. «Мені тринадцятий минало». Тарас і Оксана. Художник В. Касіян. Акварель. 1951.
2. «Сон». Художник Б. Смирнов. Туш. 1914.
3. «Тополя». І на диво серед поля тополею стала. Художник М. Мікешин. Сепія. 1863.
4. «Русалка». І незчулась, як зуспіли дніпрові дівчата. Художник П. Носко. Олівець, білило. 1927.
5. «Причинна». Ото ж тая дівчинонька, що сонна блудила... Художник О. Сластьон. Туш. 1929.
6. «Плач Ярославни». Художник В. Касіян. Туш, перо, акварель. 1944.
7. «Гайдамаки». Й Ярема розказував, як жить вони будуть. Художник О. Сластьон. Туш. 1885.
8. «Назар Стодоля». Стеха й Галя. Художник М. Ткаченко. Акварель. 1911.
9. «Відьма». Художник Л. Капітан. Акварель. 1955.
10. «Неофіти». Встала мати... і тихо, мовчки за возами марою чорною пішла. Художник П. Носко. Олівець. 1927.
11. «Катерина». Бере шага, аж труситься, тяжко його брати. Художник О. Сластьон. Туш, білило. 1885.
12. «Мар'яна-черниця». Розійдемось, моє серце, поки не світає. Художник І. Іжакевич, Олія. 1938.

III. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

IV. Основний зміст уроку

Презентація творчої роботи ученицею на тему «Доля жінки у творчості Т. Г. Шевченка».

Підсумок учителя. Тема жінки-матері — провідна у творчості Т. Г. Шевченка. Великий поет і художник досить багато уваги протягом усього життя приділяв жіночій темі і створив прекрасні образи жінок, матерів, які нас чарують, зворушують, захоплюють, відкривають нові світи. З ніжністю й любов'ю змальовує поет українських дівчат, молодлиць, але найбільшої сили поетичного генія досяг Шевченко у створенні образів жінок-матерів.

МАРІЯ

(«Марія») Незнищенність людського духу, вічність добра на землі; утвердження величчя й святості материнства

МАТИ АЛКІДА

(«Неофіти») Мучеництво матері, готовність розділити страждання та продовжувати справу сина, бути речником правди і любові

ВІДЬМА

(«Відьма») Піднесення обманутої і зневаженої жінки до християнського прощення кривднику, до служіння людям

ГАННА

(«Наймичка») Реалізація себе в материнському почутті; віднайдення сил жити заради дитини, самозречення в ім'я її щастя

КАТЕРИНА

(«Катерина») Трагедія сплюндрованого кохання; нереалізованість в особистій духовній сфері; самотність у світі «чужих людей»

3. Слово вчителя. У поемі «Наймичка» (1845) розповідається про долю Ганни — матері, яка, не маючи змоги сама виростити дитя, підкидає сина багатим бездітним людям. Сама ж іде до них наймичкою, щоб бути біля своєї дитини, хоч і не має можливості сказати, що вона мати. Ганна любила сина мовчки, і той відчував її любов, дивуючись із почуттів сторонньої, як він вважав, жінки. Усе життя мріючи сказати Маркові, що вона його мати, лише перед самою смертю Ганна відкриває таємницю синові.

4. Прослуховування уривків із поеми «Наймичка» в аудіозаписі.

5. Бесіда за запитаннями.

Що ви дізналися з прологу про минуле життя Ганни? З якою метою автор уводить у твір народну пісню про вдову, яка в Данай синів потопила?

Чому, на вашу думку, Ганна прийшла на хутір лише через рік після народження сина?

Чому вона наприкінці життя щороку ходила на прощу в Київ? Які гріхи Ганна могла спокутувати, за кого молилася?

6. Робота в групах.

Ідейно-художній аналіз поеми за зразком.

Настрій: сумний, спонукає до роздумів.

Тема: зображення важкої долі жінки-кріпачки, яка вимушена була все своє життя страждати і приховувати своє материнство.

Основна думка: засудження тогочасних умов, у яких жінка відчувала себе соціально незахищеною; висловлення співчуття стражданням героїні; мати — найсвятіше, що є у кожної людини.

Вид лірики: соціально-побутова.

Жанр: ліро-епічна поема.

Художня лексика: переважно загальноживана, але є застарілі слова (бігма, жупан, жолоб, проща, дукачики, очіпок, парча, барило); **прислів'я** (хто не лічить, той не має); **фразеологізми** (збираються до бога; ледве ноги носять; мати вже спала).

Тропи: **епітети** (латаний талане, нехрещений сину, лиху годину, білих сорочках; чорноброва, молода, білолиця молодиця; рада та весела молодиця, невсипуща Ганна); **порівняння** (як тополя, похилилась молодая молодиця; як діточок двоє, — усюди обое; якось сумно, ніби мати покинула хату; любо, як у раї; сховалось в серці лихо, як звір; рада та весела, ніби з паном повинчалась; а коло дитини так і пада, ніби мати); **тавтологія** (молодая молодиця, з давнього давна); **метафора** (а смерть з косою за плечима; лихо прокинулося в хаті; старі...збираються до бога; дійна корова у розкоші купается; наймичка сльозами його умиває; прогуло прокляте лихо та й заснуло); **символ** (туман).

Художній синтаксис: **інверсія; риторичне звертання, риторичний оклик, риторичне питання** (Ой тумане, тумане — мій латаний талане! Чому мене не сховаєш отут серед лану? Дитя моє! Мій синочку, нехрещений сину!); **антитеза** (Тяжко дітей годувати у безверхій хаті, а ще гірше старітиса у білих палатах... Сіяло сонце в небесах ані хмариночки, та тихо, та любо, як у раї. Сховалось в серці лихо, як звір у темнім гаї. Один сина проклинає, з хати виганяє, другий свічечку, сердешний, ... становить перед образами. Дивуються старі мої та моляться Богу. А наймичка невсипуща ... свою долю проклинає); **анафора** (Може, вони знають... Може, вони догадались... Чи, може, в лісі хто відняв? Чи попросту — забула взяти?... Чи, може, ще й не напекла?)

Художня фоніка: алітерація (л), асонанс (о).

Метрика (рими, римування, віршовий розмір): рима жіноча, римування змішане, віршований розмір — чотиристопний хорей з пірихієм у першій та третій стопі.

Строфіка: різна кількість рядків у строфах.

Визначення композиції та сюжетних елементів поеми.

Композиційно поема поділяється на пролог і вісім частин. У перших чотирьох розповідається про молодую наймичку, решта — про її старість і смерть.

Поемі властива так звана «видима» композиція. Кожний розділ твору — немовби окремий кадр, що рухає дію, сприяє розгортанню сюжету.

Композиція поеми письменника нагадує побудову драматичного твору. У ній чітко виділяються сцени, картини, епізоди.

Експозиція — розділ I. Дії тут поки ще немає. Автор знайомить нас із старими заможними хуторянами — дідом та бабою. У них своє горе — невтішна самотня старість. Уже «смерть з косою за плечима», а вони бездітні.

Зав'язка — розділ II. Трохимові та Насті поталанило — вони знайшли підкинуту біля свого перелазу дитину і всиновили її.

Розвиток дій — у наступних розділах розгортаються різні сюжетні перипетії. За часовими вимірами дія у творі довготривала.

Кульмінація — винесена на кінець твору, перед смертю Ганна відкриває синові Маркові сокровенну таємницю свого життя.

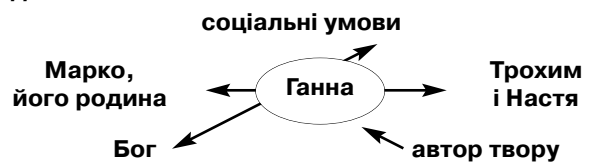
Розв'язки як окремого компонента сюжетобудови немає.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Складання літературного грона. (Дібрати слова-характеристики до образу Ганни).

2. Опрацювання схеми «Чинники, які вплинули на долю Ганни».

Питання для дискусії: Ганна — це сильна чи слабка натура?

VI. Підсумок уроку

1. Евристична бесіда.

Над чим змушує задуматися поема «Наймичка» після прочитання?

Чи є цей твір актуальним сьогодні?

Назвіть інші твори в українській та зарубіжній літературі з подібною тематикою.

2. Слово вчителя. Тарас Шевченко низько схилиється перед образом Матері, яка оберігає своє дитя. Жертовність Ганни-матері, її безмежну материнську любов поет підніс до найвищих надбань людства.

I. Франко, досліджуючи поему в зіставленні з творами світової літератури, вважав, що змалювання жіночої постаті з такою вірністю й правдою, з такою чарівною простотою і натуральністю, "... яке зробив Шевченко, належить до найбільших тріумфів правдивої штуки і мусить уважатися за найкращий доказ великої геніальності Шевченка".

На сюжет поеми "Наймичка" композитор М. Вериківський створив оперу під цією ж назвою (1941), що була екранізована режисером I. Молостовою (1964).

VII. Домашнє завдання

Написати твір-роздум "Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка".